

POSTANOWIENIE

Dnia 10 czerwca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczak

w sprawie z powództwa J. G., Z. G. i J. S.

przeciwko P. [...] Spółce Akcyjnej w K.

o zapłatę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 10 czerwca 2022 r.,

na skutek skargi kasacyjnej powodów

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 30 grudnia 2020 r., sygn. akt VI ACa [...],

1. odrzuca skargę kasacyjną w odniesieniu do powodów Z. G. i J. S.;

2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w odniesieniu do powódki J. G.;

3. odstępuje od obciążenia powódki J. G. kosztami postępowania kasacyjnego;

4. oddala wniosek o zasądzenie na rzecz pozwanej kosztów postępowania kasacyjnego od powodów Z. G. i J. S..

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten

odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

W złożonej skardze kasacyjnej skarżący J. G., Z. G. i J. S., powołali się na istotne zagadnienia prawne i potrzebę wykładni przepisów prawa w zakresie dotyczącym dopuszczalności nabycia w drodze zasiedzenia przed dniem 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesylu, z uwzględnieniem braku środków prawnych umożliwiających właścicielowi nieruchomości przerwanie biegu zasiedzenia wobec Skarbu Państwa, dopuszczalności zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesylu mimo nieustalenia treści tejże służebności, a także możliwości zastosowania – wobec braku środków umożliwiających przerwanie biegu zasiedzenia wobec Skarbu Państwa – art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c.

W zakresie, w jakim skarga kasacyjna kierowała się przeciwko oddaleniu apelacji odnoszącej się do żądania zasądzenia świadczenia na rzecz Z. G. i J. S., skargę należało uznać za niedopuszczalną ze względu na nieosiągnięcie minimalnej wartości przedmiotu zaskarżenia (art. 398² § 1 k.p.c.). Skarżący, po wezwaniu do wyjaśnienia sposobu oznaczenia wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej, oznaczyli tę wartość ostatecznie na kwotę 271 358,00 zł, odpowiadającą sumie roszczeń dochodzonych przez współuczestników czynnych, sprecyzowanych ostatecznie (k. 828) – kwotą 180 906 zł na rzecz powódki J. G., kwotą 45 226 zł na rzecz Z. G. i kwotą 45 226 zł na rzecz J. S.. Kwota ta odpowiadała sumarycznej wartości przedmiotu zaskarżenia oznaczonej w postępowaniu apelacyjnym. Wartość przedmiotu zaskarżenia w przypadku powoda Z. G. i powódki J. S. była zatem niewystarczająca do osiągnięcia progu zdadności kasacyjnej w odniesieniu do roszczeń dochodzonych przez tych powodów (por.

wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2019 r., IV CSK 121/18, OSNC-ZD 2020, nr B, poz. 30 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2018 r., I CZ 148/17, niepubl. oraz powołane tam orzecznictwo).

W zakresie, w jakim skarga kasacyjna okazała się dopuszczalna, należało wskazać, że przyczyna kasacyjna w postaci istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych, powołanych we wniosku przepisów prawa, zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, tak, aby jego rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólniejsze znaczenie, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą. Konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen i możliwych kierunków interpretacyjnych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, niepubl., z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, niepubl., z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl., z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.).

Powołanie się z kolei na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, niepubl. i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, niepubl.).

Problematyka nabycia w drodze zasiedzenia służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesylu przed wejściem w życie art. 305¹ i n. k.c. była wielokrotnie analizowana w judykaturze Sądu Najwyższego. Z orzeczeń tych wynika utrwalone stanowisko, że także przed wejściem w życie wskazanych

przepisów dopuszczalne było nabycie przez zasiedzenie służebności gruntowej umożliwiającej posadowienie na nieruchomości urządzeń energetycznych wchodzących w skład sieci, a także ich eksploatację i konserwację (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142, z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08, Biul. SN 2008, nr 10, s. 7, z dnia 22 października 2009 r., III CZP 70/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 64, z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 11, z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139, z dnia 8 kwietnia 2014 r., III CZP 87/13, OSNC 2014, nr 7-8, poz. 68, i z dnia 30 listopada 2016 r., III CZP 77/16, OSNC 2017, nr 9, poz. 94). W nowszej judykaturze wyjaśniono również, że linia orzecznicza zapoczątkowana uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, nie może być utożsamiana z „wykreowaniem” nowego prawa rzeczowego z pominięciem zasady *numerus clausus* tych praw lub z działalnością o charakterze „prawotwórczym”, lecz stanowi wynik wykładni prawa odzwierciedlającej uzasadnione potrzeby społeczno-gospodarcze, ujawnione m.in. w związku z transformacją ustrojową. W ramach tej wykładni, mającej z istoty rekonstrukcyjny charakter, uwzględniono również aspekty konstytucyjne i prawnomiędzynarodowe (art. 64 Konstytucji RP i art. 1 Protokołu nr 1 do Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej w Rzymie, dnia 4 listopada 1950 r., Dz. U. z 1993 r., nr 61, poz. 284), mając na uwadze, że jakkolwiek instytucja zasiedzenia stanowi istotną ingerencję w prawo własności, to jednak pełni ona doniosłą rolę społeczną i gospodarczą, eliminując – z korzyścią dla racjonalnego i społecznie użytecznego korzystania z rzeczy – długotrwałą rozbieżność między stanem faktycznym a stanem prawnym. Racje te należy uznać za w pełni aktualne także w odniesieniu do zasiedzenia służebności gruntowej zaspokajającej potrzeby przedsiębiorstw przesyłowych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2017 r., V CSK 33/17, niepubl. i z dnia 12 września 2018 r., II CSK 876/16, niepubl. oraz powołane tam szeroko wcześniejsze orzecznictwo).

W orzecznictwie zaakcentowano również, że nie ma dostatecznych podstaw, by przyjąć, że bierność właścicieli nieruchomości „obciążonych” urządzeniami przesyłowymi faktycznie wynikała jedynie - albo choćby tylko głównie –

z przekonania, iż tego rodzaju korzystanie z nieruchomości nie może prowadzić do zasiedzenia służebności ze względu na przesłankę określoną w art. 285 § 2 k.c. Trudno zatem twierdzić, że dopuszczenie takiej możliwości było dla właścicieli zaskoczeniem, godzącym w niedozwolony sposób w ich bezpieczeństwo prawne (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2018 r., II CSK 876/16, niepubl. i powołana tam judykatura).

Stanowisko to jest podtrzymywane również w najnowszym orzecznictwie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2021 r., I CSKP 84/21, niepubl. i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2020 r., IV CSK 493/19, niepubl., z dnia 22 czerwca 2020 r., IV CSK 747/19, niepubl., z dnia 30 czerwca 2020 r., II CSK 628/19, niepubl., z dnia 27 sierpnia 2020 r., IV CSK 165/20, niepubl. oraz z dnia 30 czerwca 2021 r., I CSKP 95/21, niepubl.).

Wywody wniosku, nawiązujące do konstytucyjnej ochrony prawa własności, „zmiany” stanu prawnego związanej z dokonaniem nowej – wcześniej niefunkcjonującej w obrocie – interpretacji prawa przez Sąd Najwyższy i zakazu wstecznego działania ustawy, nie stanowiły w tym kontekście *novum*, które mogłoby przekonywać o konieczności ponownej wypowiedzi Sądu Najwyższego w tej materii.

Wątpliwości dotyczące możliwości zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, mimo nieustalenia treści tej służebności, oraz zastosowania art. 121 pkt 4 k.c. nie zostały we wniosku bliżej rozwinięte, co zwalniało Sąd Najwyższy z szerszych rozważań w tym zakresie. Dostrzec jednak trzeba, że w orzecznictwie wyjaśniono już, iż uwzględnienie zarzutu zasiedzenia służebności nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem zasiedzenia w odrębnym postępowaniu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2018 r., II CSK 124/17, niepubl.). Nie jest zatem konieczne w tym przypadku stanowcze i precyzyjne określenie sfery uprawnień uczestnika w stosunku do nieruchomości, na której posadowione są urządzenia przesyłowe (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 101/15, OSNC 2017, nr 2, poz. 18 i postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2016

r., II CSK 822/15, niepubl., z dnia 18 stycznia 2017 r., V CSK 159/16, niepubl., z dnia 23 lutego 2017 r., V CSK 317/16, niepubl. i z dnia 19 czerwca 2018 r., IV CSK 56/18, niepubl.).

Co się natomiast tyczy art. 121 pkt 4 k.c., w powołanym wyżej wyroku z dnia 30 czerwca 2021 r., I CSKP 95/21, Sąd Najwyższy wskazał, odwołując się do uprzedniego orzecznictwa, że w przypadku władztwa wykonywanego w imieniu Skarbu Państwa i na jego rzecz przez przedsiębiorstwa państwowe, które gospodarowały mieniem Skarbu Państwa przeznaczonym na cele gospodarcze – w tym władztwa charakterystycznego dla wykonywania służebności - posiadanie Skarbu Państwa przynależało do sfery dominium, a w takiej sytuacji zastosowanie art. 121 pkt 4 k.c. wchodzi w rachubę jedynie wyjątkowo, w razie wykazania, iż w konkretnych, zindywidualizowanych okolicznościach, ze względu na uwarunkowania polityczne równoznaczne z siłą wyższą, właściciel nie miał możliwości skutecznego dochodzenia przed sądem zaprzestania dalszych naruszeń prawa własności.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 i art. 398⁶ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Wniosek o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanej od powodów Z. G. i J. S. oddalono, ponieważ w odpowiedzi na skargę nie przedstawiono żadnych argumentów, które przemawiałyby za jej odrzuceniem, ograniczono się natomiast do wniosku o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania, względnie o jej oddalenie (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 563/01, niepubl. i z dnia 6 listopada 2018 r., II CNP 18/18, niepubl.). W zakresie, w jakim skarga kasacyjna okazała się dopuszczalna, Sąd Najwyższy uznał za zasadne odstąpienie od obciążenia powódki J. G. kosztami postępowania kasacyjnego (art. 102 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).